

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ШЕТЕЛДІК ИНВЕСТОРЛАР – ҚАЗАҚСТАНДЫ ДАМЫТУДАФЫ ЖАҢА МУМКІНДІК

Ресей-Украина қақтығысынан кейін Еуразия кеңістігі үшін ең тартымды нарық саналатын Ресейдегі жұмысын тоқтататынын жариялаган шетелдік инвесторлар көбеюде. Бұл жағдай Қазақстан билігі үшін елдің өндірістік-технологиялық дамуын қамтамасыз етуге жаңа мүмкіндік беріп отыр.

Сарапшылардың айтуынша, тәуелсіздік жылдары

елімізге 390 млрд доллардың тікелей шетелдік инвестициясы тартылғанымен, оның тиімділігі біз күткендердегі нәтижелі болған жоқ. Сондықтан Жана Қазақстанның экономикалық және сыртқы инвестициялық саясаты түбейгіл өзгерісті қажет ете бастаған еді. Енді бұл олқылықты туэтеге Сыртқы істер министрлігі бел буганын сөзімен емес, ісімен дәлелдей бастаған сияқты.

(Соны 3-бетте)

БАЗЫНА

СЕНАТОРДЫ ҚӨБЕЙТКЕННЕҢ НЕ ПАЙДА?

«Балапанды құзде сана» дегендегі, быв Парламенттің жоғары палатасындағы депутаттар саны 49-дан 55-ке үлғаймақ. Нақты айтқанда, жетінші шақырылымың күзгі сессиясында олардың қатарына жаңадан 6 сенатор қосылады. Бұл өзгеріп арналып заңмен бекітілген. Онда Мемлекет басшысы Абай, Жетісу және Ұлытау облыстарынан Сенат депутаттарын сайлауды 2022 жылғы 24 тамызға белгілеп, Үкіметке сайлауды үйімдестерді, материалдық-техникалық және қаржылық қамтамасыз ету жөніндегі шаралар қабылдауға қауыл етті.

Жалпы, Сенат құрамын әрбір облыс, республикалық маңызы бар кала және Қазақстан астанасынан екі адамнан сайланатын депутаттар құрайды. Сенаторлардың төрт жартысы әр үш жыл сайын қайта сайланады. Сондай-ак Сенат-

тын он бес депутатын КР Президенттің тағайындауды. Сенат депутаттарының екінші мерзімі 1998 жылғы қазанға дейін төрт жыл, ал 1998 жылғы қазаннан бастап алты жыл болды. Сондықтан 2017 және 2020 жылдары сайланған, 2017 және 2019

жылдары тағайындалған Сенат депутаттарының екінші мерзімінде нормага сәйкес жалғаса береді. Қолданыстағы заңнама бойынша, Парламенттің бірінші сессиясы ашылған сәттен басталып, одан кейін жаңадан сайланған Парламенттің бірінші сессиясының жұмысы басталғанда аяқталады. КР Парламенттің көзінде жетінші шақырылымы ез жұмысын 2021 жылғы 15 кантарда бастаған болатын.

1996 жылғы 8 ақпанда қабылданған КР Парламенті Сенатының регламенті бойынша, Сенатта жұмыс қазак және орыс тілдерінде жүргізіледі. Отрыстыар, әдетте, мемлекеттік тілде өткізіледі. Егер Сенат отрысына депутаттардың жалпы санының кем дегенде шілден екісі катысса, ол занды деп саналады. Конституциялық зандар палата депутаттары жалпы санының кемінде шілден екісінен дауысымен қабылданады. Зандар, Сенаттың қауылары және озға де актілері, егер Конституциядағы көзделмелес, палата депутаттары жалпы санының көпшілік дауысымен қабылданады. Конституциялық заңның және заңның жобаларын тұтастай қабылдамау. Сенат депутаттары жалпы санының көпшілік дауысымен жүзеге асырылады.

Ерлік ЕРЖАНОҰЛЫ,
«Зан газеті»

СҮЙІНШІ!

БАЙҚАУ!
БАЙҚАУ!

«ЗАН» Медиа-корпорациясы» ЖШС, республикалық «Зан газеті» басылымының мұрындық болуымен өттін Кемел Тоқаев атындағы детектив шығармалар байқауы биыл да жалғасын табады. Бесінші рет үйімдестердің отырган додаға Қызылорда облысының өкімдігі қолдау көрсетпек. Бұйыртса биылғы жулдегерлерді қазан айның сонына қарай қасиетті Сыр елінде марапаттаймыз.

БАЙҚАУДЫ ӘТКІЗУДІҢ МАҚСАТЫ:

- Детектив жанрының атасы Кемел Тоқаевтән кейін кенжелеп қалған жанрды жандандыру;
- детектив шығармалар жазуға деген көпшіліктің ынтысын ояту;
- шытырман шығармаларға қызығушылықты арттыру;
- осы жанрдың көмегімен құқық қорғау, сот, адвокаттық салада еңбек етіп жүрген маңандардың еңбегін дәріптеу.

БАЙҚАУҒА КІМДЕР ҚАТЫСА АЛАДЫ?

Соңғы уш жылда осы байқауға қатысса, бас жүлде мен бірінші орын алған адамдар байқауға қатыстырылмайды. Басқа үміткерлердің бәк сынайына толық мүмкіндігі бар. Үміткерлер шығармасын zangazet@mail.ru ел. поштасына немесе Алматы қаласы, Досмұхамедов көшесі 68Б мекенжайына «Байқауға!» деген белгімен жолдай алады. Байқауға жіберілген материал көлемі A4 форматында 14-шифтпен жазылғанда 10 беттен аспауы керек. Шығармалар осы жылғы 30 қыркүйекке дейін қабылданады. Белгіленген мерзімнен кешігін келген енбектер байқауға қатыстырылмайды. Материалдар «Зан газетінде» және zanmedia.kz сайтында жарияланып тұрады. Сондай-ак, детектив жанрының талаптарына сай келмейтін шығармалар қазылар назарына ұсынылмайды.

ЖҮЛДЕ ҚОРЫ ҚАНДАЙ?

Байқаудың бас жүлдесі – біреу, 1-орын – біреу, 2-орын – екеу, 3-орын – үшеш және бес ынталандыру сыйлығы қарастырылып отыр.

Биылғы жылдың бір ерекшелігі – оқырманнаның дауысына (дауыс онлайн жағдайда беріледі) ең көп ие болған үміткерге бірінші орынға тен дәрежеде жүлде тағайындалады. Сонымен бірге, жазуға қабілеті бар студент жастарды, жоғары сыйнып оқушыларын ынталандыру мақсатында да арнағы жүлде белгіленеп отыр.

Ал, құрметті оқырман!
БАЙҚАУҒА ҚАТЫСЫП, БАҚ СЫНАҢЫЗ!
ІСКЕ СӘТ!

СӘТІ ТҮСКЕН СҮХБАТ

Нурія СИСЕНОВА,
Қазақстан Республикасы Жогары
Сот Кеңесінің мүшесі:

«БІЛІКТІЛІК ЕМТИХАНЫ –
СОТ КОРПУСЫНА
ЛАЙЫҚТЫЛАРДЫ ІРІКТЕЙТІН
САПАЛЫ СҰЗГІ»

– Нұрия Оралжанқызы, Жогары Сот Кеңесінің неғізгі мақсаты мен міндепті неде? Бұл институт өзіне артылған сезімді ақтады деп айта аламыз ба?

– Жогары Сот Кеңесі – дербес мемлекеттік үйим. Кеңестің басты мақсаты – Президенттің сот корпусының калыптастырудың екіншітін, судьялардың тәуелсіздігін, оларға көп сұғылмаудың қамтамасыз ету. Кеңес кызметтің төрт негізгі бағыты бар. Олар: судьялар лауазымына біліктілік емтиханын алу, судьяларды іріктеу, кадр резервін калыптастыру, судьяларға катысты тәртіптік істерді карау. Мұндай үйімдемесін мемлекеттерде, атап айтқанда, Италия, Испания, Сингапур, Франция, Бельгия, Канада сынды әлемнің көптеген елдерінде бар.

(Соны 5-бетте)

(Соңы. Басы 1-бетте)

Халықаралық стандарттарға сәйкес, осында Кеңес мүшелерінің көпшілігін судьялардың өздері сайлаган судьялар құрауы тиіс. Сонымен катар, азamatтық қогамның, замгерлер қауымдастығының өкілдері де кіреді. Бұл қабылданған шешімдердің объективтілігін және ашықтығын арттыруға ықпал етеді. Қазіргі уақытта Қазақстандың Жоғары Сот Кеңесінің (ЖСК) құрамы халықаралық стандарттарға сәйкес келеді. Кеңес судьялардың өздері сайлаган жұмыс істеп жүрген судьялардан (бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

Жоғары Сот Кеңесі мен Жоғары Сот арасындағы өкілдегітерді болу судьялардың тәуелсіздігін арттырады. Барлық қадрлар мәселелердің ЖСК құзыретіне өтуі судьялардың Жоғары Сот пен сот төрагаларына тәуелділігін азайты. Енді судьялар сот төрелігін жоғары тұрган орталарға қарамай-ақ жүзеге асыра алады.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл замгерлер үшін судьялық мансаптың тартымдылығын арттыруды талап етеді. Бұғандегі атаплан жұмысты жандандыру мақсатында манызды қадамдар жасалып жатыр. Яғни, тәжірибелі замгерлерге судьялықлауазымға орналасуға көбірек мүмкіндік бар. Мәселен, Президенттің ұсынысы бойынша жоғары білікті замгерлерді Жоғары Сот судьяларылауазымына конкурсттан тыс тағайындау мүмкіндігі көзделген. Құқықтың арнасы салаларындағы мамандар үшін облыстық сот судьяларыныңлауазымына орналасуға онтайдырылған конкурс көзделген.

Ағымдағы жылдың 31 мамырында Нұр-Сұлтан калалық соты судьяларының 2 бослауазымына (салын, каржы құқығы, зияткерлік менишк құқығы және жер койнауын пайдалану саласындағы мамандар үшін) және Алматы калалық соты судьясының 1 бослауазымына (жер құқығы саласындағы мамандар үшін) конкурс жариланды. Суды жұмысынан тартымдылығын арттыруды мақсатында судьялардың жалалық айтартылғат есті. Сот төрагаларының судьяларға қызын көрсету тетіктері қыскаруда. Мысалы, облыстық соттарда жалпы отырыстардың президиумдары заңмен таратылды. Олардың құрамын төрагалардың өздері анықтап, барлық қадрлар мәселелер бойынша ұсынштар беретін. Енді ол мәселелерді төрага емес, жасырын дауыс беру арқылы аймақтың барлық судьяларын тұратын кеңейтілген жалпы отырыстар шешеді. Сот төрагаларын ең көбі 2 мерзімде, 10 жылдан аспайтын уақытқа тағайындауға болады. Бұрын олар тек аймақтардың езгеріп, 20-25 жыл төрага қызметтің атқарған.

Сот істерін бөлу процесі автоматандырылған. Бұған дейін төрагалар ғана процеске әсер етсе алды және істер «дұрыс судьяға» түсті. Жыл сайын істерді карау бойынша судьялардың жүктемесі азаяды. Бұл шаралардың барлығы сот жүйесінен жаңа қадрларды тартуға бағытталған.

Қазіргі уақытта судьялықлауазымдардың 99-ы ашық конкурс негізінде атқарылады, ал 1 пайыза жуығы – Жоғары Сот төрагасы, Жоғары Соттың сот алкаларының төрагалары және облыстық соттардың төрагалары.

– Судьялықка кандидаттар біліктілік емтиханын тапсырылды. Бұл үрдіс қандай өлшемдерге негізделген? Олар біліктілік деңгейін анықтау толик мүмкіндік бере ала ма? Таныстық, сыйбайластық өз дегенін жасап жүрмей ме? Оны алді де жетілдіру қажет емес не?

– Бүтінгі таңда біліктілік емтиханы 5 негізгі және бір косымша кезеңден тұрады. Негізгі кезеңдер заңнаманы білуге арналған компьютерлік тестілеу, ессе жазу, кандидаттардың кейістік тапсырмаларды шешуі, психологиялық тестілеу, әңгімелесу. Ал, косымша кезеңге полиграфологиялық зерттеуден ету жатады. Қазіргі түрінде емтихан үміткерді жаңажақты және төрек зерттеуге бағытталған. Біз оның теориялық білімін, практикалық дағдыларын, талдау қабілетін, моральдық қасиеттерін зерттейміз. Бұл ретте, егер бұрын моральдық-адамгершілік қасиеттерді зерделуе-

тек ұсынымдық сипатта болса, бүгінде мұндай психологиялық тестілеу барлық үміткерлер үшін міндетті. Сыйбайластық жемқорлық тәуекелдерін болдырмау үшін біліктілік емтиханының барлық кезеңдері бірнеше жерде етеді, ал кандидат бойынша түпкілікті шешімді негізінен сот жүйесімен байланысы жок замгерлерден тұратын комиссия қабылдайды.

Мәселен, комиссияның 15 мүшесінң тек 3-еуі гана сот жүйесінің өкілі болса, ал адвокат осы комиссияның төрагасы болып тағайындалды. Объективтілік

жұмыс істеп жүрген судьяларды бағалау кезінде олардың сот төрелігін іске асыру сапасы, судья әдебі сакталуы және басқа да осындағы мәліметтер назарда алынды. Одан ері косымша бағалау құралдары (қоғамдық пікірді зерттеу), сұхбат беру, кандидатура ларды одан ері ЖСК карауынша шыгару үшін конкурсттың комиссияның, кеңес мүшелерінің үміткерлердің жаңа ашықтығын арттыруға ықпал етеді. Қазіргі уақытта Қазақстандың Жоғары Сот Кеңесінің (ЖСК) құрамы халықаралық стандарттарға сәйкес келеді. Кеңес судьялардың өздері сайлаган жұмыс істеп жүрген судьялардан (бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

Жоғары Сот Кеңесі мен Жоғары Сот арасындағы өкілдегітерді болу судьялардың тәуелсіздігін арттырады. Барлық қадрлар мәселелердің ЖСК құзыретіне өтуі судьялардың Жоғары Сот пен сот төрагаларына тәуелділігін азайты. Енді судьялар сот төрелігін жоғары тұрган орталарға қарамай-ақ жүзеге асыра алады.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске асыруға жаңа көсіби қадрларды тарту. Бұл ретте соттардың барлық деңгейлері пропорционалды түрде ұсынылған және судьялардың өнімлік өкілдігі ескерілген), адвокатура, заң және ғылыми қогамдастық өкілдерінен тұрады. Яғни, Жоғары Сот Кеңесі жабық корпорация емес, онда судьялар тек «өз адамдарын» таңдамайды.

- Кеңестің негізгі бір мақсаты судьялар корпусына жоғары білікті мамандарды тарту екенин түсіндік. Енді бұл калай жүзеге асады? Мамандарга қойылатын талантар қандай? Бізде қандай адамдар судьялықтан үміттene алады?

– Қазақстанда судья болып 30 жасқа толған, жоғары заң білімі бар, 5 жылдық заның отілі, судьялық қызметке кедерігі келтіретін сырқаты жок, біліктік емтиханын тапсырын, тағылымдамадан откен адам судьялықлауазымға тағайындалуы мүмкін. Жоғары Сот Кеңесінің негізгі міндеттінің бірі – сот төрелігін іске

ТАҒЫЛЫМ

Каржака БОЗАШАУЛОВ,
Ақтау қаласының әкімшілік
құқықбұзушылықтар жөніндегі
мамандандырылған сотының
торагасы

Ертеде казактың дархан да-
ласында бір ауыз сөзімен даудың
түйінін таркаткан от ауызды, орап
тілді би-шешендердің сол билгін
жузеге асырганы белгілі. Осы
орайда, «бі» сөзі түркінің «бек»

сөзінен бастау алған, яғни «басқа-
ру», «білеу», «білік ету» деген
ұғымдармен астасын жатыр.

Ал, казак құқығының қаска-
жолы», «Есім ханның ескі жолы»,
Тәуек ханның «Жеті жарғысынан»
бастау алады. Әділдіктің туын-
жықпай, дауарды ел сыртына
шығармай шешін би-шешендер
туралы Ахмет Байтүрсынов: «әділ
бидердің колындағы билік қа-
зактың неше түрлі деңгей жазатын
таптырмас дәрі еді», – деді.

Шын мәніндегі, билердің дау-
жанжалдарды шешуден белек,
тұтас ұлттық ауызбіршілігін
сақтап, әдет-түрлін жаңғыртып,
казак даласында құқықтық катынастарды дамытуда үлесін зор
болған. Қоғамдағы мал, жесір, ар,
бала, жер дауарын билер хатсыз,
карасыз, қаласыз ауызша шеш-
кен. Тіпті, бір бидің өзі әрі сот,
әрі прокурор, полиция, тергеуші
қызыметтерін көтөр әрі шебер атка-
ра білген. Осылайша билер бүкіл
елін аразықтан сактап, үш жүздін
басын косып, татулықты ту еткен.

Осы орайда дана халқымыз «Би
айткан сөзді, құл да айттар, бірақ
құлдан сөзінің дасы жок», «Би
бол, би болмасан би тусетін үй
бол» деп бекер айтпаса керек. Бұл
сөз тіркестерін-ак билердің ел
арасында ерекше міндеттік аткарып,
құрметке боленгенін аңғару киын
емес. Қазак халқы кім көрінгенге
би атағын ұстаптаған, яғни, би
мұрагерлік заңымен берілестін
лауазым емес. Би-шешен ұғымы
шешендердің еркін менгерген,
«Тура биде туған жок, туғанды
биде иман жок», – деген қағида-
дан айнымағандарға ғана бұйыр-
ған.

Алдымен билер сот төрелгін
жүзеге асыратындықтан, әдет-
түрлі, салт-дәстүр, жөн-жоралы-
ны жатқа соғып, адасанға тура
жөн көрсеткен. Сондай-ақ, би
ру-тайпаның басшысы ретінде өз
қауымының түрмис-тіршілігін
кадағалап, тәртіп-талабына жау-
апты болып, мемлекеттік мәселе-
лерді де талқылауга атсалысан.
Елінің басы дау мен сынға түскен
килесінде заманда билер батырлармен
аяқтауға өлшеусіз үлес косып
келеді. Осы ретте, әнір бойынша
Маңғыстау облысы аумағында
Билер көнестік филиалдарының
құрлылуы қоғамдағы даулардың
бітіммен шешілуіне көмектес-
кенін айтып өткен жөн.

Бір куантарлығы, тәуелсіз
елімізде билер ұғымы қайта жаң-
ғырып отыр. Олай деуімізге се-
беп республиканың әр түкпірінде
413-ке жуық Билер көнестік
құрылышы, жемісті жұмыс жасау-
да. Бүгінде мұндай Билер көнестік
ынтымак пен бірлікті насиҳат-
тап, дау-жанжалдарды бітіммен
аяқтауға өлшеусіз үлес косып
келеді. Осы ретте, әнір бойынша
Маңғыстау облысы аумағында
Билер көнестік филиалдарының
құрлылуы қоғамдағы даулардың
бітіммен шешілуіне көмектес-
кенін айтып өткен жөн.

Бір куантарлығы, тәуелсіз
елімізде билер ұғымы қайта жаң-
ғырып отыр. Олай деуімізге се-
беп республиканың әр түкпірінде
413-ке жуық Билер көнестік
құрылышы, жемісті жұмыс жасау-
да. Бүгінде мұндай Билер көнестік
ынтымак пен бірлікті насиҳат-
тап, дау-жанжалдарды бітіммен
аяқтауға өлшеусіз үлес косып
келеді. Осы ретте, әнір бойынша
Маңғыстау облысы аумағында
Билер көнестік филиалдарының
құрлылуы қоғамдағы даулардың
бітіммен шешілуіне көмектес-
кенін айтып өткен жөн.

ТҰТЫНУШЫ ҚҰҚЫФЫ

ЖАЛПЫҒА БІРДЕЙ
ДЕКЛАРАЦИЯ:
НЕҢІ БІЛГЕН ЖӨН?

Қаржы министрлігінің Мемлекеттік кірістер
комитеті таратқан хабарламаға қарғанда, жеке
тұлғалардың кірістері мен мұлкі туралы деклара-
цияны (270.00 нисан) қағаз түрінде тапсырып
15 шілдеде аяқталды. Оны қағаз түрінде тапсырып
үлгермегендегі енді 15 қыркүйккө дейін электронды
түрде тапсыруына болады.

Жеке тұлға декларацияны тұрғылықты жері бойынша,
шартты мемлекеттік кірістер басқармасына тапсыруы қажет.
Жалпыға бірдей декларациялаудың бірінші кезеңі былтыр
бастанады. Онда активтер мен міндеттемелер туралы
декларацияны ұсынған тұлғалар биыл 1 қантардан бастап
кірістері мен мұлкі туралы декларацияны ұсынға бастаған
еді. Олардың катарына мемлекеттік қызметшілер, оларға
тәсіттілгендер, банк және сактандыру нарығының және
багалы қағаздар нарығының ірі қатысуышылары, сондай-ақ
аталған тұлғалардың жұбайлары кіреді.

Электронды үкімет порталындағы мәлімет бойынша,
жалпыға бірдей декларациялауға кошудегі басты максат:
қоленгелік экономикамен және сыйбылалас жемқорлықпен
күрес үшін жеке тұлғалардың табысы мен мұлкіне тиімді
бакылау жүйесін құру, сондай-ақ салық және бюджетке
төленетін басқа да міндетті төлемдердің жинауды қамтама-
сыз етудегі мемлекеттік ролін қүшейту болып табылады.

«Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті
төлемдер туралы» Қазақстан Республикасындағы кодексін
колданысқа енгізу туралы» заңының 45-1-бабы негізінде
Қазақстанда жалпыға бірдей декларациялау 4 кезең бойынша
жүреді.

I кезең – 2021 жылдың 1 қантарынан бастанады. Онда
жауапты мемлекеттік лауазымды атқарытада атамадар мен
олардың жұбайлары (зайыптары); мемлекеттік функция-
ларды орындауға үзіллеттік берілген атамадар мен олар-
дың жұбайлары (зайыптары); мемлекеттік функцияларды
орындауға үзіллеттік берілген атамадарға тәсіттілген
адамдар мен олардың жұбайлары (зайыптары); «Қазақстан
Республикасындағы сайлау туралы» Конституциялық
заңына және «Сыйбылалас жемқорлыққа карсы іс-кимділ туралы»,
«Қазақстан Республикасындағы банктер және банк
қызметі туралы», «Сактандыру қызметі туралы», «Бағалы
қағаздар нарығы туралы» заңдарына сойкес декларацияны
табысты өткенде жүктелген тұлғалар декларация тапсы-
рады.

II кезең – 2023 жылдың 1 қантарынан бастанады. Онда
мемлекеттік мекемелердің қызметкерлері (білім беру, денсаулық сактау, мәдениет, спорт және т. б.
саласын қоса алғанда) және олардың жұбайлары (зайыптары);
квазимемлекеттік сектор субъектілерінің
қызметкерлері және олардың жұбайлары (зайыптары)
декларация тапсырады.

III кезең – 2024 жылдың 1 қантарынан бастанады. Онда
занды тұлғалардың басшылары мен құрлылайшылары
(катысуышылары) және олардың жұбайлары (зайыптары);
дара касіпкерлер және олардың жұбайлары (зайыптары)
декларация тапсырады.

Al IV кезеңде – 2025 жылдың 1 қантарынан бастанады
азаматтардың қалған санаты декларация тапсыратын бола-
ды. Жалпыға бірдей декларациялау кезінде жеке тұлғалар
декларациялау жүйесіне енген кезде активтер мен міндет-
темелер туралы (250.00 - нисан) декларацияны тапсыра-
ды. Кейіннен халық кірістер мен мұлкітер туралы (270.00 -
нисан) декларацияны жыл сайын тапсыратын болады.

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Зан газеті»

ҚҰҚЫҒЫНА ҚҰЛАҚ САЛ!

«Қазақстан Республикасындағы кей-
бір заңнамалық актілеріне тұрғын
үй-коммуналдық шаруашылық мәселе-
лери бойынша езгерістер мен толыкты-
рулар енгізу туралы» заңымен «Тұрғын
үй қатынастары туралы» заңға езгеріс
енгізілді. Осы құжаттың 42-бабына
енгізілген езгерістерге сәйкес, кондоми-
ниум иелері мұлкі иелері бірлестігінін
немесе қоппәтерлі үйдің жай серіктесті-
гінін кондоминиум объектісін басқару-
дың жаңа нысанын белгілейді.

Қолданыстағы ПИК (пәтер иелері-
нің кооперативі) керек МИБ (мұлкі
иелерінің бірлестігі) немесе ҚС
карапайым серіктестік) ауыстырылады.
Олар схема бойынша жұмыс істейтін
болады: бір үй – бір басқару органы
(МИБ немесе ҚС) – екі банктик шот
(ағымдағы және жинақ) болады.

Бірінші кездесуде пәтерлердің, тұрғын
емес үй-жайлардың иелері:

- кондоминиум объектісінің ортақ мұлкін басқару және көп ұлттық қызметтердің туралы
- кондоминиум объектісінің ортақ мұлкін басқару формасын таңдау үшін осындағы өкілділік үй көнестінің мүдделерін корғайтын үй көнестінің мүшелеірі

кондоминиум объектісін басқару нысаны немесе басқару формасын таңдау үшін осындағы өкілділік үй көнестінің мүшелеірі

пәтерлердің, тұрғын емес үй-жайлардың иелері

1. Мұлкі иелерінің бірлестігі (МИБ) – тұрғын емес үй-жайлардың пәтер иелері

2. Карапайым серіктестік – заңды

КӨППӘТЕРЛІ ҮЙДІҢ КОНДОМИНИУМ
ОБЪЕКТИСІН БАСҚАРУДЫҢ ЖАҢА НЫСАНЫ

тұлға күрмай, пәтерлердің және тұрғын
емес үй-жайлардың барлық иелерін
тікелей бірлесіп басқару. Бұл ретте,
кондоминиум нысандарын басқарудың
екі нысаны да «бір үй – бір бірлестік
немесе жай серіктесті – бір шот»
кағидаты бойынша жұмыс істейтін бо-
лады, бұл мұлкі иелерінің әр бірлестігі
немесе жай серіктестік озінің ағымдағы
және жинақ ақшаларын ашатындығы
білдіреді.

Жалпы отырыста МИБ төрағасы;
тексеру комиссиясы (тексеруши), МИБ
төрағасы пәтер, үй-жайлар иелерінің
арасынан сайланады. Құрылыш пәтерге
басқару функцияларын орындауды,
қызмет субъектілерінен қызметтерді
көрсету үшін дербес шарттар жасасады.
Ол пәтер иелері арасынан бір жылдық
мерзімде сайланады. Төраға әділет
орнадарында тіркеледі; тұрғын емес
үй-жайларды жалға алушылар мен
иелерінің тізімін қалыптастырады.
Немесе пәтерлердің, тұрғын емес үй-
жайларды жинақ ақшаларын ашатын
жинальстырылады.

ПИК-тен МИБ-не көшу жонінде
жалпы жинальстырылады. Қызметтерді
тұрғын емес үй-жайлардың жинальстыры-
лады; жинальстырылады.

Пәтерлердің, тұрғын емес үй-жайлардың
иелерінің жинальстырылады; жинальстырылады.

БАЙКАУНА

(Соңы. Басы өткен саңда)

«Қырық қырық ағайынды» деген де рас-ау. Бұган коса іле-шала «қызыметтік өкілдігін шектен тыс пайдаланы» деп онтүстік-шығыстағы колік прокуратуры Е.Абдрахмановтың үстінен негізсіз фактіге құрылған қылмыстық істі қозғап жіберді. Оған қаржы полициясы қызыметкерлеріне кару көзіп, кеденің әкімшілік ғимаратының ішінде қамтамы тастанғаны себеп болды. Онымен коймай, сол кезде қаржы полициясының қызыметкерлері кеденік ресімдеуден өткен тауар тиесілі колікке автомат тақтарып кетті. Сойтіп, құдды бір Италияның «Спрут» киносериялындағы оқигалар желісі сияқты, кеденік шекара дағы ахуал тозактын қакпасына айналып кеткендік болды. Таңертек үй-қыдан тұрган бетте ол бүтін жауларының озінегі тағы да қандай «сиялат» дайындалғаны турали ойлайтын.

Әр бейнеттің өз зейнеті бар емес пе? Кеденішілер кездескен кишиншылқтарға қарамастаң, жанталаса еңбек етті. Кеденік ресімдеу барысында импортталағын тауар тиеген әр жүк көлігі катан бакылауда болды. Сәүір айының аяғында кеденік төлемдер миллиард тенгеден асты. «Я мзду не беру, мне за достржку обидно» дейтін Вещагиннің ізбасарлары контрабандалық жолмен басқа калталарға кетіп жатқан көрүннің жолын кесті. Сойтіп, сол жылдың сәүір айындаған Республикалық бюджеттің кеденік төлемдер бойынша 1 миллиард 86 миллион 473 мың тенге аударылды. Осылайша ол арның таза, өз ісінің акекенін қофам алдында үлкен күшпен дәлелдей шыкты. Бұл қаржат «Қорғас» кеденінің 2001 жылғы бір жылдың көрсеткішін аспын кететін еді. Асыға күткен қуанышты хабарды телефон арқылы деру Зейнолла Кәкімжановқа хабарлады. Сол кезде өзінің ризашылық сезімін жасыра алмаған министріміз:

— Ни черта себе. Молодец Ерик, так держись, — деді.

ҚОРҒАСТАҒЫ НӘТИЖЕ

Аталмыш жаңаңылқ туралы З.Кәкімжанов ізін сұттай, сол кездеңі Үкімет басшысы И.Тасмагамбетовты хабардар етеді. Коп ұзамай, мамыр айында «Қорғас» кеденінің бастығы Е.Абдрахмановқа Премьер-Министр И.Тасмагамбетовтың колы қойылған Алғыс хат берді. Осы жетістікті кезінде қорғастағы кеденішілер «Қорғас» революциясының женісі» деп атады. Бұл жерде, әрине, сол бір киын да жауапты сөттерде камкор қолын созып, тірек бола білген З.Кәкімжановтың да еңбегі оте зор. Зейнолла Халилоплаулының министр ретіндегі батылдығы мен қатыдаштылығында шек жок еді. Әсіреле, Ерікжан өзін камауга алуға келген қаржы полициясы қызыметкерлерінің мәндайына тапаннасын төсөп тұрғып:

— Министр мырза, мен кәзір өзімді зансыз камауга алуға келген қаржы полициясы қызыметкеріне тапанна кезеңін тұрмын. Сіздің тарапынаның көзінде болатының естігім келеді. Бұндай бассызылдықка жол бере алмаймын. Атудан басқа амалым жок, — деген кезде:

— Қызыбаланба, Ерікжан. Қазір мен саган хабарласам, — деп телефон тұтқасын коя салады. Содан біс минуттай уақыт өткен кезде қайта байланыска шығып:

— Ерікжан, атсаң өзін ғана ат. Мен сен үшін жауап беремін, — деген сөзі кеденішілер арасында әлі құнғе дейін аязыга айналып кетті.

Міне, адам тағдыры қыл үстінде тұрган мұндан жауапты сөтте екінің бірі өз басын тәуекелге тіге алмайтыны ақырат. Осылайша, министріміз өз атына қашшама ауыр да әділестісін сөздер естісе де, қашшама кындықта болса да, қарамағындағы қызыметкерлерін жаңын салып корғай білді. Сонымен қатар сол кездеңі Алматы облысының прокуроры қызыметтің атқарған Жақсылық Байтүбәсвітқа да еңбегі зор болды. Себебі ол Ерікжанның үстінен қозғалған қылмыстық істер мен арыздардың барлығы негізсіз, жалған фактілерге құрылғанына көз жеткізіп, әділліліктің салттан күрүшін үлкен ықпал етті.

Сол кездері үлкен жетістік жөнінде «Казахстанская правда» газетінде жарияланған «Қорғас»: трехлетние показатели – за три месяца» деген макалада (29.06.02): «...Подобное понимание проблемы при-

суще и всей новой команде, пришедшей на основные таможенные посты страны. По крайней мере, тенденция, которая отмечена на «Қорғас», прослеживается и в остальных областях. Таможенный прогноз план в целом по Казахстану перевыполнен более чем в два раза. Пока мы беседовали с Ерікжаном Абдрахмановым, позвонил начальник таможни «Бахты» Бекем Нұрахметов. По его таможне выполнение прогнозного плана составило 117 процентов, прошлогодний показатель уже перевыполнен на 600 процентов. И в целом по стране пятимесячные показатели таможенников по областям перекрывают итоговые прошлогодние. И не на тыся-

— Себебі, біз жауларымызбен ашық согыстық. Бізді өлтірген жағдайда, тапсырыстың Рахат Элиев жақтан шыққаны бірден белгілі болатын еді. Олар содан көркітілік, — деді ештеңен жасырмай.

Иә, шынымен де «Қорғас» оқигасынан кейін Ерікжанның артына түсіп, аяқтан шалмакшы болған әрекеттер толастамады. Онын бойындағы айтқанынан кайтпайтын қағидатшылық пен қара қылды как жаратаңын адалдығы кей басыларға ұнамады. Себебі, оларға Қытайдың шекарарадағы «Бакты» және «Майқапшагай» кедендерінде оз билигін жүргізу керек болды. Ал Шығыс Қазақстан облысында кеденік бакылау департаменттің бастығы болып

и передал эти функции таможенникам на конечных станциях. Он довольно жесткий мужик – быстро навел порядок на границе и, не поверите, криминалит сам по себе исчез. Сейчас организованной преступности у нас нет...»

БАТЫРЛЫГЫНА БАС ИДІМ

2002 жылдың 12 қазанында тоғыз айдың қорытындысы бойынша Астанада Кеденілік бакылау агенттігінің алқа мәжілісі өтті. Ол көзде «Бакты» кеденінің бастығы қызыметтінде болатынын. Ерікжан болса, екі ай бұрынған келімейді, әрине, Әсіреле, көзінде заманда. Осы бір сәттік оқига арқылы Ерікжанған гана емес, Бердібек Машбекұлының да азаматтық бейнесі айқындала түсті.

**СОНГЫ ДЕМ
немесе
ЖАУЫНГЕРЛІК РУХ**

Іә, тау адамдарының өзіндік мінезі болады. Болжы, «Тау баласы тауга қарап оседі» деген сөз де осындаидан шыккан болар. Қайса мінез, әжеттік, керек жерінде катығездін пеш көтілдік әр адамға тұған топырақтан сінеді десек, категеспеспіз. Сондықтан да оның бойындағы алақайын мінезіне байланысты лақап аты да өте көп болатын. Біреулер оны Алтайдың тұмасы болғандықтан «Көрбүті» десе, енді біреулер «Афганец» дейтін. Ал енді қылышын сермел, қып-қызыл айқастың ішінде жургенін көрғен кезде, «Чапай» деп те айтатын. Ол шынымен де нағыз жауынгер болатын. Сондықтан да оның досы қанша көп болса, жауары да аз емес еді. Бейіт өмірдің озінде бүкіл өмір күреспен отті. Ол ылғы да: «Все можно купить, кроме чести и совести», - дед айтатын.

Ерекен тау күресін кана койған жок.

Қаншама шәкірт тәрбиелеп, оларға ақиқат жолында тайсалмай күресуді үйретті. Алада, оның жасаган ерлігін қайталау елі құнға дейін бірде-бір кеденшінің мандайына бүйрұмтады. Мұмкін, уақыт ете келе, Ерікжан сияқты азаматтардан тәрбие көрғен кеденшілердің жана толкының көкжектіктерінің көрінешін шыгар. Тіпті, соңғы демі таусылып бара жатып, тілін қолимага келтірітін. Не деген ерік пеш жігер десенші! Содан кейін касында отырган жан досы, полиция полковнигі Оралбек Белімбаевқа қарап: «Қанжарымдың әкеліп берші, Ореке» деп өтініш жасапты. Оралбек дереу канжарының қынажынан шыгарып, колына ұстаптып. Сейтіп, канжарының үшін қеккө караткан күйі көзі жұмыльып кете берген екен. Бұл да бір жауынгерлік рухтың белгісі болса керек. Себебі, ұлы қолбасы, КСРО мэршалы Г.Жуков өлеңін алдында колына қылышын ұстап жатып көз жұмыпты деген дерек бар.

Ол осы қундерге жетуді армандар еді. «Жағымзадың пеш көмекорлықтан шаршадық көй. Бұларда тойым болма өзі?...» деп күйнегітін. Сондықтан болар, жасы елуден аскан шағында шашы түгелдей ағарып кетті. Оның ағарған ер ташиның түбінде каншама киянаттың белгісі жатқана.

Қазіргі уақытта Қытайдың шекарарадағы ахуал озгеріп, кеденінің бакылау аймагын монополия жасап алған кланды топтар кетті. Бұл жағдайда көрғендің көліспеймін. Ұшардың жұмысты жақсы жолға қойғаннан басқа не жағында бар? Сондықтан да бүтін мен де сіздің атыңызға мәлімдеме жазып, кеден органынан кетемін...», — деді.

Зал сілтідегі тұнды. Әрине, атышылы «Қорғас» кеденінде кландық жүйеге жақын адамдармен айқасқанда сағы синбаган және әскери борышын Ауганстанда откерген Е.Абдрахмановтың мынадай мінез танытуы заңда отырган талайлардың үшіншінан ажыратып, темірдей тәртіп орнату керек болды. Осылайша, Ерікжан «Достық» кеденінде де ержүрек әрі қағидатшылық пен қызыметтің бастығы ретінде оз колтаңбасының калдырылғанда. Оған дәлел ретінде 2002 жылдың 14 сәуірінде «Время» газетінде жарияланған «Чужие здесь не воруют» атты мақалага (авторы Т.Кучуков) токтала кеткенді жөн көрдім. Онда автор «Достық» стансасындағы коліктік полиция болімшесінің бастығы, подполковник Ерлан Әлімбеков сұрап қойған кезде ол байып деген көз жауаптын үзіндегі тағы да үлкен бедел жетті.

— Терага мырза! Мен сіздің бұндай кадрлық саясатынанызбен және мына жігіттердің қызыметтін босаты жоніндегі шешімшізбен көліспеймін. Ұшардың жұмысты жақсы жолға қойғаннан басқа не жағында бар? Сондықтан да бүтін мен де сіздің атыңызға мәлімдеме жазып, кеден органынан кетемін...», — деді.

Зал сілтідегі тұнды. Әрине, атышылы «Қорғас» кеденінде кландық жүйеге жақын адамдармен айқасқанда сағы синбаган және әскери борышын Ауганстанда откерген Е.Абдрахмановтың мынадай мінез танытуы заңда отырган талайлардың үшіншінан ажыратып, темірдей тәртіп орнату керек болды. Осылайша, Ерікжан «Достық» кеденінде де ержүрек әрі қағидатшылық пен қызыметтің бастығы ретінде оз колтаңбасының калдырылғанда. Оған дәлел ретінде 2002 жылдың 14 сәуірінде «Время» газетінде жарияланған «Чужие здесь не воруют» атты мақалага (авторы Т.Кучуков) токтала кеткенді жөн көрдім. Онда автор «Достық» стансасындағы коліктік полиция болімшесінің бастығы, подполковник Ерлан Әлімбеков сұрап қойған кезде ол байып деген көз жауаптын үзіндегі тағы да үлкен бедел жетті.

— Ереке, бізге араша түскенізізге рәкмет. Бірақ бекер істедін. Мына сезінізден кейін сізді де орыннызда калдыра көзімінде, — деді.

Дәл сол кезде Ерікжанның әділдік жолында ештенеден тайсалмайтын және досы үшін басын тәуекелге тіге білетін касиеттің алдында басымынды иген едім. Әліе дип көзімінде, — деді.

Мына жағдайдан кейін біздін кедендеңізге қызыметтізгө нүктеде койылатын шығар деп ойлаған едім. Себебі, Бердібек Машбекұлы мен Ерікжанның арасында болған түсініспешілік пайдаланып, жаңын тұрған оттры одан сайнан көсеп жибермекші болған пенделер де бой көрсеткені рас. Оларға Ерекенің орны керек еді. Алайда, Бердібек Сапарбаев ағамыз есекке ермей

— Мына жағдайдан кейін ақиқат. Кейде мына бес күнікінде төртінде болып жатын кейінде көлесінде көріністерге қарап тұрғып, сол жерге Ерікжанның орнындағы шекарарадағы ахуалынан жағынан шығып, көзіндеңінде көлесінде көріністерге қарап тұрғып, жауаптын тағы да үлкен жетті.

Ерекен тау күресін кана койған жок. Қаншама шәкірт тәрбиелеп, оларға ақиқат жолында тайсалмай айында үйретті. Алада, оның жасаған ерлігін қайталау етті. Алайда, оның жасаған ерлігін қайталау етті. Ерекен тау күресін кана койған жок. Қаншама шәкірт тәрбиелеп, оларға ақиқат жолында тайсалмай айында үйретті. Алада, оның жасаған ерлігін қайталау етті. Ерекен тау күресін кана койған жок. Қаншама шәкірт тәрбиелеп, оларға ақиқат жолында тайсалмай айында үйретті. Алада, оның жасаған ерлігін қайталау етті. Ерекен тау күресін кана койған жок. Қаншама шәкірт тәрбиелеп, оларға ақиқат жолында тайсалмай айында үйретті. Алада, оның жасаған ерлігін қайт